

rimento ai secoli XVI-XIX", a.e., s. 209-221; C. S. Cerqua, "La missione a Napoli nel 1782 della ambasciatore marocchino Muhammed İbn Utman al-Miknasi", a.e., s. 491-499; F. Russo, *Guerra di corsa ragguaglio storico sulle principali incursioni turco-barbaresche in Italia e sulla sorte dei deportati tra il secolo XVI ed il XIX secolo*, Roma 1997, s. 42-285; E. Lo Sardo, *Tra Greci e i Turchi*, Roma 1999, s. 71-73, 233-243; M. Pezzi, *Aspettando la pace. L'Impero Ottomano nei documenti diplomatici napoletani (1806-1812)*, Cosenza 2002; J. L. Bacqué-Grammont, "L'armée de Charles VIII partant pour Naples d'après rapport ottoman", *Europa e Islam tra i secoli XIV e XVI: Europe and Islam between 14th and 16th centuries*, Napoli 2002, II, 581-619; E. Serrao, "La descrizione di Napoli nel Kitâbi Bahriyye di Piri Re'is", *Turcica et Islamica: Studi in memoria di Aldo Gallota*, Napoli 2003, II, 909-940; *Muâhedât Mecmuası*, II, İstanbul 1294, s. 55-95; A. Otetea, "L'établissement de la légation napolitaine à Constantinople (1740)", *Bulletin de la section historique*, XV, Bucarest 1929, s. 53-72; Nahit Sırrı, "İstanbul'da Sicilye'teyn Elçileri", *TTEM*, yeni seri I/3 (1930), s. 67-72; İ. Hakkı Uzunçarşılı, "Otranto'nun Zaptından Sonra Napoli Kralı ile Dostluk Görüşmeleri", *TTK Belleten*, XXV/100 (1961), s. 595-608; F. Barbagallo, "Discussioni e progetti sul commercio tra Napoli e Costantinopoli nel 700", *Nuova Rivista Storica*, LXXXIII/2 (1971), s. 264-296; Tayyib Gökbilgin, "Napoli Kralı Tarafından II. Bayezid ve Ahmed Paşa (Gedik)'ya Gönderilen Mektupların Türkçe Suretleri ve İlgili İki Mektup", *POF*, sy. 22-23 (1972-73), s. 33-59; Semavi Eyice, "Bir Türk Elçisinin Portresi", *TTK Belleten*, XLI/163 (1977), s. 555-563.

MAHMUT H. ŞAKIROĞLU

NÂR (نَار)

**Kur'an'da ve hadislerde
daha çok cehennem ateşini
ifade etmek için
kullanılan bir kavram.**

Sözlükte "ışıklı ve aydınlık olmak" anlamındaki *nev'r* kökünden türemiş bir isimdir. Râgıb el-İsfahânî nârın gözle görülen alev, mutlak mânada ısı, cehennem ateşi ve savaş ateşi gibi kısımlara ayrıldığını belirtir ve bunlar için Kur'an'dan örnekler verir. Ayrıca nâr ile nûrun aynı kökten geldiğini ve birbirinin yerine kullanılabilirliğini söyler. Nâr insanların dünya hayatı, nûr ise âhiret hayatı için faydalıdır (*el-Müfredât*, "nvr" md.). Nârın mecazi olarak "akıl, re'y ve görüş" anlamına geldiği de ifade edilmiş ve bunun için Hz. Peygamber'den rivayet edilen, "Müşrikin re'y ve görüşüne başvurmayın" meâlindeki hadiste (*Müşned*, III, 99; a.e. [Arnaût], XIX, 18-19; Nesâî, "Zinet", 51) yer alan nâr kelimesi örnek gösterilmiştir.

Nâr kelimesi Kur'an-ı Kerim'de 145 yerde geçmekte olup 118 yerde cehennem-

deki ateşi ifade etmektedir. Bunlardan on iki âyette nâr izâfet terkibi (azâbü'n-nâr) veya başka şekillerde azap kelimesiyle ilişkili içindedir, dokuz âyette de "nâr-ı cehennem" terkibi yer almıştır (M. F. Abdülbâki, *el-Mu'cem*, "nvr" md.). Kur'an'da dünyevî ateş mânasında yirmi yedi yerde geçen nârın kullanılışları içinde kurbanı yakıp edecek ateş (Âl-i İmrân 3/183), savaş çıkarmak amacıyla tutuşturulan ateş veya fitne (el-Mâide 5/64), ilâhî kudretin tecellisi olarak yukarıdan gönderilen alev (er-Rahmân 55/35), Hz. İbrâhim'i yakmayan ateş (el-Enbiyâ 21/69; el-Ankebût 29/24) ve Hz. Mûsâ'nın Sinâ'da gördüğü ateş (Tâhâ 20/10; en-Neml 27/7-8; el-Kasas 28/29) zikredilir. Hadis kaynaklarında nâr Kur'an'daki anlamına paralel biçimde birçok yerde tekarlanmaktadır. Wensinck'in eserinde nârın zikredildiği kaynaklar otuz altı sütunluk bir yer işgal etmiştir (*el-Mu'cem*, VII, 20-38).

Câhiz'den itibaren nârın Câhiliye Arapları'ndaki konumu üzerinde durulmuştur. Câhiz, kelimenin Kur'an'daki kullanımına temas ettikten sonra onun insan hayatının ayrılmaz bir parçası olduğunu ve bu yönüyle ilâhî nimetlerden birini teşkil ettiğini belirtmiştir. Allah zulüm ve azgınlıkları ileri boyutlara varan, insan onurunu hiçe sayıp toplumun huzurunu bozan geçmiş milletleri su, rüzgâr ve taşlarla helâk ettiği halde ateşle cezalandırmamış, Hz. Peygamber de âhirette Cenâb-ı Hakk'a mahsus olan bu ceza şeklinin dünyada savaşta bile uygulanmasını yasaklamıştır (Buhârî, "Cihâd", 107, 149; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 113, "Edeb", 164). Câhiz'e göre cehennem azabının ateşle olmasının asıl amacı sırf insanları yakmak değil dünyada kötülük işlemelerine engel olmak için güçlü bir müeyyide sağlamaktır (*Kitâbü'l-Hayevân*, IV, 461-464).

Nârın Câhiliye Arapları'nın kültüründeki yeri bu kelime ile oluşturulan terkiplerin ve ilgili eserlerin incelenmesinden anlaşılmaktadır. Bu konuda çalışma yapan Tefîk Fehd, ateş türlerini Kur'an'da yer alanlarla birlikte yirmi dokuza kadar çıkarmaktadır. Yağmur duası ateşi, antlaşma ateşi, misafir ateşi, selâmet ve esenlik ateşi, savaş ateşi, gulyabani ateşi bunlar arasında yer alır (*EI²* [İng.], VII, 957-960). Ateşin dinî inançlar alanında da önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Câhiz ateşin İsrâiloğulları'nca da yüceltildiğini söyler; çünkü ateş, kesilen kurbanı yakmak suretiyle kulun iyi niyet ve ihlâsını kanıtlayan bir vasıta kabul ediliyordu (*Kitâbü'l-Hayevân*, V, 120; ayrıca bk. ATEŞ; AZAP; CEHENNEM).

BİBLİYOGRAFYA :

Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "nvr" md.; İbnü'l-Esir, *en-Nihâye*, "nvr" md.; *Tâcü'l-arûs*, "nvr" md.; Wensinck, *el-Mu'cem*, VII, 20-38; M. F. Abdülbâki, *el-Mu'cem*, "nvr" md.; *Müşned*, III, 99; a.e. (Arnaût), XIX, 18-19; Buhârî, "Cihâd", 107, 149; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 113, "Edeb", 164; Nesâî, "Zinet", 51; Câhiz, *Kitâbü'l-Hayevân*, IV, 461-492; V, 60-66, 69-70, 71, 120, 123, 133-136; Âmilî, *el-Keşkül*, I, 384-385; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, VI, 696-701; T. Fahd, "Nâr", *EI²* (İng.), VII, 957-960.

BEKİR TOPALOĞLU

NARDA

**Yunanistan'ın
Epir bölgesinde günümüzde
Arta adıyla bilinen tarihî bir şehir.**

Yunanistan'ın batısında Narda (Arta) körfezinin kuzeyindeki delta düzlüğüyle dağlık alanın sınırında Arakthos (Narda) nehrinin sol kenarında denize 16 km. mesafede yer alır. Eski adı Ambrakia (Ambropakia) olup milâttan önce VII. yüzyılda Korint (Corinth) şehri tiranı Kypselos'un oğlu Gorgeş tarafından kuruldu. Milâttan önce 297'de Epir Kralı Pyrrhos burayı ülkesine merkez yaparak sanat değeri olan binalar inşa ettirdi. Milâttan önce 189'da Romalılar'ın eline geçmesi üzerine şehirdeki önemli sanat eserleri Roma'ya götürüldü. XII. yüzyılda Bizans döneminde yeniden tahkim edilen ve dinî-mimarî eserlerle süslenen Narda'yı 1436'da gören Anconalı Cyriacus burada çok güzel binalar bulunduğunu belirtmektedir.

832'de (1429) Rumeli Beylerbeyi Sinan Paşa Yanya'yı fethedince Epir Despotu Karlo, vasal olarak Osmanlı Devleti'ni tanıdı ve 853'te (1449) Osmanlı hakimiyetine girdi. Bu dönemde şehrin ismi Narda olarak değiştirildi. XVI. yüzyıl başlarında Pîrî Reis burayı Narda adıyla anıp aynı adlı akarsuyun Narda denizine döküldüğü yerden 6 mil uzaklıkta bulunduğunu yazar. Evliya Çelebi ise narlarının çokluğu ve ünü sebebiyle buranın Narda adını aldığını ileri sürer.

Osmanlı döneminde Narda özellikle gemilerin barınmasına müsait körfeziyle de anılır. Nitekim Barbaros Hayreddin Paşa, Preveze Savaşı (945/1538) öncesinde Andrea Doria kumandasındaki müttefik Haçlı donanması karşısında kendi donanmasını Narda körfezine çekmişti. 979 (1571) yılı başlarında muhtemelen günlük amacıyla Narda yakınlarındaki orman kesilerek temizlendi (BA, MD, nr. 10, hk. 225). 980'de (1573) Akdeniz'e açılan Osmanlı donanması için gerekli kürekçilerin bir kısmı Nar-